

11.9.2009

Arvonlisäverolain vaikutus yliopistokirjastoihin

Arvonlisäverolaki muuttuu 1.1.2010. Samaan aikaan uusi yliopistolaki tulee voimaan ja yliopistojen oikeudellinen asema muuttuu, jolloin ne lakkaavat olemasta valtion laitoksia. Kummallakin muutoksella on vaikutuksia yliopistokirjastojen taloudelliseen asemaan.

SYNin kokouksessa 19.3.2009 perustettiin työryhmä, jonka tehtävänä on selvittää miten arvonlisäverolain muutos vaikuttaa yliopistokirjastoihin ja valmistella yliopistokirjastojen yhteinen kannanotto muutoksen vaikutuksista. Tarkoituksena on aikaansaada asiakirja, jota yliopistokirjastoissa voitaisiin käyttää taustatietona käytäessä tulosneuvotteluja oman organisaation kanssa. Tavoitteena on myös muistuttaa, että tuleva oikeudellisen aseman muutos johtaa siihen, että arvonlisäverot on huomioitava kirjastojen budjetoinnissa. Varsinkin EU:sta hankittavien palveluiden osalta arvonlisäverolain muutos tuo kirjastoille merkittävän uuden menoerän, jota tähän asti ei ole mitenkään kirjattu kirjanpitoon näkyviin ja näin ollen se ei tule automaattisesti kompensoitua edellisten vuosien arvonlisäverokirjasten perusteella.

Kansalliskirjasto on pyytänyt veroasiantuntijaa (Ritva Nyrhinen, PWC) laatimaan muistion asiasta. Lausuntoluonnosta on käsitelty Kansalliskirjastossa, mutta siinä esitetyt tulkinnat varmistutetaan vielä verovirastolla. Lausunto ei vielä ole käytettävissä.

Uusi yliopistolaki

Yliopistolaki on hyväksytty 16.6.2009 ja lain voimaan tulon myötä yliopistojen oikeudellinen asema muuttuu. Yliopistot lakkaavat olemasta valtion laitoksia 1.1.2010 alusta lähtien ja muuttuvat julkisoikeudellisiksi laitoksiksi tai säätiöiksi. Oikeudellisen aseman muutoksen myötä muuttuu arvonlisäverovelvollisuus ja maksukäytäntö. Enää arvonlisäveroa ei voi kirjata valtion ”pitkälle momentille”, vaan vero on todellinen kuluerä ja se on maksettava omista määrärahoista.

Arvonlisäverolain muutos 1.1.2010

Arvonlisäverolakiin tulee voimaan muutos 1.1.2010. Muutos perustuu ALV-direktiiviin koskien palvelujen myyntimaasäännöksiä. Kansallinen lainmuutos on kestänyt pitkään ja on edelleen kesken.

Merkittävin muutos arvonlisäverolaissa on nk. **käännetyn verovelvollisuuden** tuleminen palvelukaupan pääsäännöksi. Uuden lain mukaan palvelujen ostaja on verovelvollinen, jos myyjä ei ole sijoittautunut samaan valtioon. Lakimuutos koskee sekä ulkomaankauppaa että EU-maista tehtyjä palveluhankintoja. Kirjastoja tämä koskee erityisesti siksi, että e-aineistojen lisenssihankinnat katsotaan palveluostoiksi.

Arvonlisäveron verokantaan kaavailut muutokset vuodelle 2010 vaikuttavat osaltaan myös kustannuksiin.

Muutoksia kirjastojen taloudessa

Hankintoihin sisältyvä arvonlisävero on jatkossa todellinen kustannus. Liiketoiminnan muodossa harjoitettu asiantuntijapalveluiden ja osin myös koulutuksen myynti ovat arvonlisäverollista toimintaa, jonka kuluihin liittyvät arvonlisäverot ovat vähennyskelpoiset, mutta huomattavaa kuitenkin on, että verottoman toiminnan osalta arvonlisävero ei ole vähennyskelpoista.

Todennäköisesti tulee vaikeuksia jakaa jotkin kulut verottoman toiminnan ja verollisen toiminnan kesken. Organisaation sisäiseen hinnoitteluun arvonlisävero ei vaikuta mitenkään.

Arvonlisäverokustannuksen kompensointi

Yliopistolain hyväksymisen yhteydessä yliopistoille on luvattu kompensoida tuleva arvonlisäverokustannus, jonka suuruus todetaan vuoden 2008 kirjanpidon perusteella. Ongelmana on, että yliopistojen kirjanpidosta saatavat luvut eivät välttämättä anna todellista kuvaa siitä, millaisia arvonlisäverokuluja kirjastoille jatkossa tulee.

Yliopistokirjastojen taloudessa kyseessä on merkittävät rahasummat, sillä suurin osa kirjastojen hankintamäärärahoista käytetään e-aineistojen hankintaan. Esimerkiksi FinELibin kautta hankitussa ja konsortion jäsenten itse maksamassa aineistossa on kyseessä kaikkiaan noin 13 miljoonan euron laskutus, johon siis tulee lisää 22 % arvonlisävero.

Keskeisin ongelma on se, että ulkomailta suoraan ostetuista e-aineistoista ja FinELibin kautta yliopistokirjastojen lisensoimista aineistoista keskitetyllä määrärahalla maksetuista ostoista ei ole vuonna 2008 maksettu lainkaan arvonlisäveroa eikä sitä näin ollen ole kirjattu kirjanpitoon.

Toimintakuluista aiheutuvista arvonlisäveroista saadaan kompensatio, jos maksut ovat aiheutuneet kotimaisista hankinnoista ja kotimaasta ostetuista palveluista, jolloin niihin sisältyvä arvonlisävero on kirjattu kirjanpitoon:

- henkilökunnan koulutuskulut, alv 22 %
- kirjastoaineistokulut
- painetut kirjat, alv 8 %
- vuosikertoina tilatut aikakauslehdet, alv 0 %
- kokoelmien huolto, alv 22 %
- tilakulut, alv 22 % (tilakuluja käsitellään yliopistoissa eri tavoin; joissakin talo maksaa kaikki, joissakin kirjasto maksaa osansa)
- tietotekniikka ja tietoliikenne, alv 22 % (kotimaasta ostettuna, esim. CSC)
- muut kulut, esim. turvapalvelut, matkat ym.

mutta kompensatiota ei saada niiden ulkomailta hankittujen palvelujen osalta, joista arvonlisäveron osuutta ei ole kirjattu kirjanpitoon.

Liiketoiminnan tuloja, arvonlisäverollisia:

- asiantuntijapalvelut (esim. tietohaut)
- koulutus
- erilaiset myynnit (esimerkkinä TTY: kopiomyynti, atk-tarvikkeet, tulostus, muu myynti [paperikassit, kalvot, kirjekuoret])
- tilojen tilapäinen vuokraaminen

FinELib huolehtii omaa osuuttaan (3 miljoonaa euroa) vastaavan arvonlisäveron kompensoinnista neuvotteluissaan opetusministeriön kanssa. Se tekee myös kaikkensa tuodakseen esiin myös muiden kirjastojen ongelman, mutta kunkin yliopiston tulee kuitenkin itse huomioida 22 % lisäys ulkomailta ostettavien e-aineistojen hankintaan omissa tulosneuvotteluissaan ministeriön kanssa.

Jatkotoimenpiteet

Toivottavaa on, että FinELibin lisäksi myös **Kansallisen elektronisen kirjaston ohjausryhmä** vie asiaa eteenpäin.

Keskeiset asiat:

1. Keskitetyillä määrärahoilla maksettavien hankintojen aiheuttaman arvonlisäveron huomioon ottaminen uutena kustannuksena ja tämän kustannuksen kattaminen
2. Kirjastojen omilla määrärahoilla maksettavien hankintojen ja kulujen aiheuttaman arvonlisäveron huomioonottaminen uutena kustannuksena ja tämän kustannuksen kattaminen

Suomen yliopistokirjastojen neuvoston tulisi keskustella myös siitä, vaikuttaako yliopistolain muutos ja sen myötä yliopistojen oikeudellisen aseman muutos kirjastojen arvonlisäverovelvollisuuteen niiden myymien palvelujen osalta.